

AJALOO RIIGIEKSAMI TEEMAD 2010

EESTI AJALUGU

Eesti ajaloo perioodid, üldiseloostus ja pöörded

Antud teema eeldab, et õpilased teavad, missugused sündmused viisid Eesti ala ühe või teise riigi koosseisu ning milliseid muutusi võimude vahetumine endaga kaasa tõi. Eksamil ei eeldata selle teema juures üksikasjalist sõdade käigu teadmist. Eksaminand peab tundma administratiivse jaotuse muutumist, kirjeldatavate sündmuste/protsesside ajaloolist tausta, oskama analüüsida kaardil leiduvat teavet, tundma erinevate ajalooperioodide tähtsamaid sündmusi, orienteeruma ajas – oskama paigutada Eesti ajaloo ja kultuuri tähtsamaid sündmusi õigesse ajaperioodi. Pöörded all mõistetakse eksamil muistset vabadusvõitlust, Liivi sõda, Poola–Rootsi sõdu, Põhjasõda, maailmasõdu ja okupatsioone, iseseisvumist ja iseseisvuse taastamist.

Eesti 1939–1992

Eesti Teises maailmasõjas. MRP. Baaside leping ja baaside aeg. Eesti okupeerimine ja annekteerimine Nõukogude Liidu poolt. Esimene nõukogude aasta. Suvesõda. Saksa okupatsioon. Eestlased sõdivate riikide relvajõududes. 1944. aasta Eestis. Eesti Vabariigi taastamise katse. Teise maailmasõja tagajärjed Eestile

Eesti NSV. Poliitiline juhtimine, majandus-, rahvus- ja kultuuripoliitika. Piiride muutmine. VIII pleenum. Vägivallapoliitika, märtsiküüditamine. Vastupanu režiimile. Balti küsimus rahvusvahelisel areenil. Välis-Eesti.

Eesti iseseisvuse taastamine. Iseseisvuse taastamise eeldused (olukord maailmas, NSV Liidus ja Eestis), poliitiline areng (sündmused ja liikumised), augustiputš, iseseisvuse väljakuulutamise, põhiseaduse vastuvõtmine ja põhiseaduslike institutsioonide taastamine.

ÜLDAJALUGU 20. sajandil

Rahvusvahelised suhted 20. sajandil (1991. aastani)

Suurriikide liidud 20. sajandi algul. Esimese maailmasõja põhjused ja tagajärjed. Muutused Euroopa poliitilisel kaardil. Rahvasteliit. Versailles' süsteem ja selle lagunemine. Lepituspoliitika. Münchener konverents. MRP. Teise maailmasõja sõdivad pooled. Potsdami konverents. Teise maailmasõja tagajärjed. Külma sõda. Trumani doktriin. Marshalli plaan. Kriisid ja kriisikolled külma sõja ajal: Berliini blokaad, Korea sõda, Berliini kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda. Võidurelvastumine ja desarmeerimine. Helsingi protsess. Rahvusvahelised suhted 1980. aastatel. Külma sõja lõpp ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Muutused Euroopa poliitilisel kaardil 20. sajandil.

Euroopa 1914–1945

Esimene maailmasõda. Esimese maailmasõja põhjused. Peamised sõjatandrid. Sõja mõju sõdivate riikide ühiskonnale ja majandusele. 1917. a Venemaal. Esimese maailmasõja tagajärjed. Impeeriumide lagunemine ja uute rahvusriikide loomine. Poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda.

Euroopa kahe maailmasõja vahel. Demokraatia (Prantsusmaa, Suurbritannia) ja diktatuur (Itaalia, NSV Liit, Saksamaa): poliitiline süsteem. *Eksaminandilt eeldatakse, et ta mõistaks demokraatia ja diktatuuri olemust, iseloomulikke jooni, nende tekkimise või ka kadumise põhjusi, sh. üksikisiku osa ajaloos. Eksamikomisjon eeldab eksaminandilt demokraatia ja diktatuuri arengu nägemist rahvusvahelisel taustal.* Majandusareng, Suur majanduskriis ja selle mõju ühiskonnale. Kultuur ja eluolu.

Teine maailmasõda. Teise maailmasõja põhjused. MRP elluviimine: Poola jagamine, Talvesõda, NSV Liidu laienemine. Nõukogude–Saksa sõja puhkemine. Atlandi harta. Hitleri-vastane koalitsioon. Peamised rinded ja murrangulised sündmused: Stalingradi, El-Alameini ja lahingud, Normandia dessant Saksamaa kapituleerumine. Balti riikide rahvaste võimalused ja valikud Teises maailmasõjas.

INIMENE. ÜHISKOND. KULTUUR

Varauusaeg

Euroopa varauusaja algul: Lääne-ja Kesk-Euroopa ning Ida-ja Põhja-Euroopa riikide arengu iseloomulikud jooned.

Renessanss ja humanism: iseloomulikud jooned, levik Euroopas, trükikunsti algus ja selle tagajärjed, esimesed eestikeelsed trükised, N. Machiavelli, Erasmus Rotterdami, Thomas More.

Teaduse ja tehnika areng: uus maailmapilt, M. Kopernik, G. Bruno, G. Galilei.

Maadeavastused ja nende tagajärjed: Maadeavastuste eeldused ja põhjused. Kolumbus.

Vasco da Gama. Magalhaes. Maadeavastuste mõjud ja tagajärjed. Uuendused majanduselus.

Reformatsioon: põhjused, luterluse ja kalvinismi põhiseisukohad, Augsburgi usulahk, reformatsiooni levik, reformatsioon Eestis.

Vastureformatsioon: eesmärgid, jesuiitide ordu, Trento kirikukogu, vastureformatsiooni tulemused, ususõdade (Madalmaade vabadusvõitlus, hugenottide sõjad,

Kolmekümneaastane sõda) põhjused ja tagajärjed, vastureformatsioon Eestis/jesuiitide tegevus Tartus.